

národy staré Itálie, především na Etrusky a Římany. Nevyváženost Woodheadovy knihy je tedy dosti obdobná nedostatkům práce Cookovy, Cookovo podání iónského světa se nám však jeví — i přes nedostatečné zpracování styků s Orientem — přece jen mnohostrannější nežli Woodheadova prezentace světa sicilsko-jihoitalského; ta ovšem po formální stránce vyniká jasněji, třebaže zase až příliš učebnicovitou dispozicí látky.

Výtek adresovaných oběma knihám z edice „Ancient Peoples and Places“ zůstává ušetřena třetí z prací, o nichž tu referujeme. J. Boardman si nevzal za cíl podat dějiny Řeků usídlených mimo Řecko v celém období antiky, uzavřel své výklady prakticky rokem 480 př. n. l., tedy řecko-perskými válkami, a mohl proto látku věnovanou starším obdobím podrobněji zpracovat. Přitom i z hlediska geografického jsou jeho kapitoly rozvrženy proporcionálněji.

Po úvodní kapitole, v níž se B. zabývá problematikou archeologického a literárního dokladového materiálu, podává v kapitole druhé podrobný výklad o stopách mykénských vlivů v Malé Asii, a především o míře kontinuity mezi nimi a tamním řeckým osídlením z období pomykénského. Dochází tu k názoru, že taková kontinuita se pojí pouze k několika málo lokalitám (Milet, a snad i Efes) a že na celé řadě jiných míst je třeba uznávat jistý přerýv po pádu mykénské kultury; přitom správně autor upozorňuje, že ne všechny doklady mykénského zboží nalezené v Malé Asii musejí už *eo ipso* znamenat přímé mykénské osídlení na tom či onom místě.

V 3. kapitole se B. zabývá politickým, hospodářským a kulturním životem řeckých osad v Anatolii a v Levantě a poskytuje čtenáři zajímavý pohled do problematiky oboustranných styků mezi Řeky a národy Blízkého východu. Cenná je tu zejména partie o výsledcích vykopávek v Al Mině (snad starověké Posideion) v dnešním Turecku při syrských hranicích, kde před druhou světovou válkou odkryl Sir L. Woolley významnou řeckou osadu, založenou zřejmě Řeky z Euboje, která se tu rozvíjela od konce 9. stol. př. n. l. až do konce 4. stol. př. n. l. a stala se jednou z významných bran, jíž do řeckého světa proudily mnohé produkty vyšší kultury Starého Orientu. Dnes se dokonce pokládá za možné, že právě zde došlo k prvním krokům, které vedly k zformování řecké abecedy. B. věnuje výkladu o této lokalitě plných 19 stran své knihy a tento jeho úsek, bohatý na úvahy o orientálních vlivech v řeckém umění, patří spolu s jeho analýzou řeckých styků s Frygy, Lýdy a Peršany k nejpodnětější částem publikace. Všestranný je i Boardmanův rozbor řecko-egyptských styků, o nichž se hovoří ve 4. kapitole. Nejde jen o výklady o řecké osadě Naukratis, ale i o aktivitě řeckých žoldnérů v Egyptě, o vlivu egyptského výtvarného umění v řeckém světě apod., a kapitola je uzavřena krátkým pojednáním o řeckých osadách v Libyi.

Řecký svět na západě je předmětem autorova zkoumání v 5. kapitole. Vedle soustavného výkladu o zakládání řeckých osad na Sicilii, na jihu Itálie, na jadranském a galsko-hispanském pobřeží nacházíme tu zajímavé partie o vztahu řeckých kolonistů k domácnímu obyvatelstvu, a speciálně o jejich vztahu k Etruskům a Foiniciánům, přičemž úseky věnované pobřeží galskému a hispanskému obsahují cenné informace o značném velkém akčním radiu řeckého obchodu v těchto oblastech, zejména v 6. stol. př. n. l. (údolí Rhóny, Loiry i Seiny; Tartessos aj.). Závěrečná 6. kapitola pojednává pak spíše jen v přehledu o řeckých osadách na Jadranu, v Thrákii a na černo-mořském pobřeží, autor však ani zde nezapomíná na problematiku řeckých vztahů k místnímu obyvatelstvu, žijícímu v zázemí řeckých osad, příp. v nich samých. Přitom ze vzájemné konfrontace všech těchto partií věnovaných v jednotlivých kapitolách míře a rázu hospodářských a kulturních styků mezi Řeky a okolními národy vyplývá plně oprávněnost toho, co uvedl B. na str. 22 jako charakteristiku pozoruhodného postavení, které staří Řekové zaujímalí v 1. tisíciletí př. n. l. — že kdežto na východě a jihu byli spíše žáky a stranou přijímající, na západě a severu byli oni sami učitelé a stranou dávající.

Antonín Bartoněk

Ben Edwin Perry, The Ancient Romances — A Literary Historical Account of Their Origins, University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1967. Stran 407. Cena \$ 8.50.

Rozsáhlé dílo profesora Illinoiské university B. E. Perryho vyšlo v r. 1967 jako 37. svazek známých „Sather Classical Lectures“. Perry přednášel v rámci zmíněného přednáškového cyklu na Kalifornské universitě v r. 1951 a přednášky zde proslavené tvoří právě jádro recenzované publikace.

Knihy je rozdělena do dvou částí; v první, zabírající kapitoly 1—4 (str. 3—180), se autor zabývá otázkami původu erotického a dobrodružného románu, v druhé části, kap. 5—7 (str. 183—293), věnuje P. pozornost románům, jež nazývá „comic romances“ (u nás je běžnější označení román „satirický“ a „realistický“). Použitím termínu „comic“ chce zdůraznit

nepříbuznost a zásadní odlišnost románů patřících do této skupiny s romány erotickými a dobrodružnými, jež označuje jako "ideal romances".

V kap. 1. (3–43), nazvané Řecký román a problematika jeho formy a původu, se autor snaží charakterizovat antický román jako celek a srovnává jej s románem moderním. Zajímá ho především otázka, proč se antický román vzhledem k modernímu rozvíjel tak pomalu. V oddíle věnovaném obecné problematice spojené se vznikem nových literárních forem odmítá názory, že by literární formy vznikaly v evolučním procesu, a tvrdí, že jde o promyšlený výtvor jedince, v soulase s pozitivními uměleckými cíly a ideami, které jsou podmíněny společensko-kulturními vztahy i individualitou autorovou, přičemž staré formy poskytují formám novým jen stavební materiál. V těchto názorech se P. celkem shoduje s novějšími pracemi z teorie literatury, především s G. Lukácsem, R. K. Hackem, B. Crocem a zvl. pak s R. Wellekem a A. Warrenem. Naproti tomu teorii Brunetiérovou a analogii mezi biologickou evolucí a literární historií P. rozhodně odmítá.

Když si všímá charakteru literárních forem, říká, že neexistuje literární forma nebo žánr v normativním smyslu, tak jak to bylo chápáno od Aristotela až po některé současné literární kritiky, nýbrž že je daleko náležitější hovořit o literárních formách a žánrech pouze tehdy, chápeme-li je v čistě deskriptivním smyslu, v jejich vztahu k zvoleným kategoriím literárních jevů, kategoriím, jež mohou být ve velké míře libovolně variovány, tj. rozšiřovány nebo omezovány, podle kritérií, na nichž je chce umělec založit. Taková literární forma či žánr v deskriptivním smyslu může představovat literární módu, která naopak může ovlivnit další nový žánr, avšak P. připomíná, že tento vliv je čistě sekundární, nepatří mezi síly, které nové formy vytvářejí, a je tedy do značné míry irrelevantní. P. kritizuje Aristotelovu doktrínu literárních druhů, protože se podle něho dostává do rozporu se samozřejmou skutečností, že je totiž individuální fantazie matkou umělecké invence, a tato tvořivá síla, která je psychologická a subjektivní svou povahou, se Perrymu jeví jako příliš složitá a variabilní, než aby se dala předpovídat ve svých projevech, zachycovat objektivní vědou a odkazovat do úzkých hranic několika jednoduchých pravidel a formulí, vytvořených analogicky podle jevů fyzikálních a biologických, nikoli duchovních. Kromě této závislosti na biologických zákonech, vytýká P. Aristotelovi, že je příliš ovlivněn Platónovým chápáním literatury a umění jako mimese (srov. k tomu starší stat R. K. Hacka *The Doctrine of Literature Forms*, Harvard Stud. in Class. Philology 27, 1916, 1–64), ovšem uznává, že šlo vlastně o první pokus klasifikovat literaturu systematicky a že Aristotelovy možnosti byly ještě značně omezené. P. správně zdůrazňuje, že příčiny změn v literatuře nelze hledat v literatuře samotné, nýbrž ve stále se měnícím myšlení a citění společnosti, podmíněném různou dobou a historickou zkušeností.

V další části 1. kapitoly se P. zabývá historií bádání o řeckém románu erotickém a dobrodružném. Neanalyzuje podrobněji Rohdeho práci *Der griechische Roman*, dlouho považovanou za stěžejní dílo v tomto oboru, malou pozornost věnuje i názorům Kerényiho, Merkelbacha a Altheima o orientálním původu řeckého erotického a dobrodružného románu a v poznámce je označuje dokonce za „nesmysl“ (tato teorie byla ovšem kritizována již i jinými badateli, např. J. Ludvíkovským, A. D. Nockem, M. Smithem, H. Wagenvoortem), soustřeďuje se však na dvě práce, jež považuje za velmi důležité, totiž na spis Itala B. Lavagniniho *Le Origini del Romanzo Greco* z r. 1921 a na práci našeho předního klasického filologa J. Ludvíkovského *Řecký román dobrodružný* z r. 1925, která vyšla v češtině s francouzským resumé a o které se P. velmi pochvalně zmiňoval v *American Journal of Philology* LI, 1930, 93–134. P. je si dobře vědom toho, že existuje řada studií novějších (jak publikace Lavagniniho, tak Ludvíkovského byly napsány před půl stoletím), svůj postup však odůvodňuje slovy: „... it is from them that I have learned most“ (str. 33). P. v mnohém navazuje na Lavagniniho, přitom však nemůže opominout Ludvíkovského námitku proti Lavagniniho teorii o vzniku románu lidovým přepracováním místních mýtů, dále akceptuje Ludvíkovského vývody o vlivu Xenofontovy *Kyrupaideie* na řecký román dobrodružný a přebírá od něho i celou řadu dalších podnětů. V některých otázkách se však s Ludvíkovským rozchází. Pak P. Ludvíkovskému vytýká, že se dal ovlivnit Brunetiérovou teorií (na rozdíl od svého pozitivního stanoviska v citovaném článku v *AJPh*) a zásadně od sebe oděluje dílo Pseudokallisthenova a Charitonovo, což je jedna z nejzávažnějších diferencí mezi oběma badateli. Jak o tom ještě pojednáme, nezdá se nám však Perryho postoj v této otázce nejšťastnější.

V kap. 2. (str. 44–95) si autor všímá historického vývoje antického románu. Na otázku, proč vznikl román až ke konci helénistického období, odpovídá v tom smyslu, že v době klasické sloužily prozaické druhy spíše jako zdroj poučení a poesie byla určena především k poslechu; helénistické období však s sebou přineslo řadu změn v životě společenském

i politickém, a to se v literatuře odrazilo jednak v nové komedii, která ovšem, přestože byla určena širokým vrstvám, byla přece jen více poznamenána sofistikou a byla projevem poměrně značně intelektuálnějším, a jednak později potom v erotickém a dobrodružném románě, který podle P. vznikl na začátku 1. stol. př. n. l. Byl určen především pro méně vzdělané čtenáře z menších obcí, kteří buď neměli vůbec příležitost sledovat divadelní představení, anebo tak mohli činit jen příležitostně, a na něž se v literatuře dlouho zapomínalo. Román přitom navazoval na drama jako na dynamickou formu zábavy i poučení, takže se Perrymu v podstatě jeví jako helénistické drama v narrativní formě, přičemž vnější podobu převzal od historiografie (Suidas nazýval romány *ιστορικολοι*). Blízký vztah románu k dramatu byl zřejmý již dříve (Photios v IX. stol.) a dokonce někteří autoři sami (zvl. Heliodoros a Achilles Tatios) označovali části svého díla jako drama. Podrobně P. hovoří o tom, proč antický román představuje vždy jen delší vypravování a proč se krátké novelistické vypravování nevyvinulo v román. Jak známo, tuto otázku si kladla již řada odborníků. Rohde tvrdil, že z novely nemůže vyrůst román, a toto jeho tvrzení se stalo předmětem kritiky Helma, jenž považoval za zbytečnou komplikaci přikládat jiné vnitřní zákony novele a jiné románu a hlavní rozdíl spatřoval především v jejich rozdílném rozsahu; podle Helma novela může přejít v román, jestliže se autor rozhodne ji rozšířit. P. na rozdíl od Helma považuje však rozdíl mezi novelou a románem za diferencii kvalitativního rázu a v tom se shoduje s Rohdem, navíc proti Rohdovi vidí však podstatu této diference především v tom, že novela je vždy pouze částí širšího kontextu, či komplexu, do něhož je zasažena a jehož záměru je podřízena. Proto P. soudí, že antická novela nemá svůj vlastní samostatný vývoj (iónská novela u Hérodota nemá vývojovou souvislost s novelou apuleiovskou, jelikož jejich rozdílná morfologie je přímo závislá na rozdílném charakteru kontextu, v němž jich bylo užito). V této souvislosti se autor zamýšlí i nad Aristeidovými Milétskými povídkami a shoduje se s názorem většiny badatelů, že totiž jde o rozsáhlou sbírku krátkých erotických povídek.

Zmínky si zaslouží, že u P. jsou mezi historiky zařazování jak Thukydidés, Ktésias, Polybios, tak i Pseudokallisthenes, Dares Fryzský i Diktys z Kréty a jsou jim přikládány příbližně stejné cíle. Domníváme se, že rozdily mezi těmito autory jsou větší, než P. uvádí a pokládáme za vhodnější klást např. dílo Pseudokallisthenovo, tak jak to činí Ludvíkovský a jiní, mezi romány, což P. důrazně odmítá. Zvláště rozpomeneme-li se na Perryho výklady o tom, že román je vlastně helénistické drama v narrativní formě, nezdá se nám jeho názor, že Pseudokallisthenes postrádá dramatickosti, dosti přesvědčivý. Pravdě mnohem bližší se nám jeví Ludvíkovského závěry z 6. kapitoly jeho řeckého románu dobrodružného, kde se mimo jiné hovoří o tom, že mnohá dějepisná díla jsou románového charakteru, avšak zdůrazňuje se rozdíl mezi románem a historií; ten podle Ludvíkovského spočívá v tom, že román má jednotu biografickou, kdežto např. dílo historika Nikolaa z Damasku ji nemá. Za důležitou považujeme Ludvíkovského připomínku, že mezi historiografií a románem byla řada přechodných jevů, které lze těžko s určitostí zařadit do té či oné kategorie.

V kap. 3. (str. 96–148) se P. zabývá speciálně Charitonem. Jeho román o Chaireovi a Kallirhoi datuje do 1. stol. n. l. a staví ho do protikladu k románům, jež psali autoři ovlivnění sofistikou, jako byli Iamblichos, Longos, Achilles Tatios a Heliodoros, a tím také vysvětluje, proč se dávala ve středověku Heliodorovi a Achilleovi Tatiovii před Charitonem přednost. Proč byla uvedeným autorům dáвана přednost i před Iamblichem a Longem, však P. nedovede přesvědčivě vysvětlit, pouze tu navozuje myšlenku, že to snad bylo proto, že se o Heliodorovi a Achilleovi věřilo, že byli křesťané.

Dále pak autor hovoří o dvou fázích ve vývoji řeckého románu erotického a dobrodružného, totiž o tzv. fázi předsofistické a sofistické; fázi předsofistickou reprezentuje Charitonův román, který se Perrymu jeví po strukturální stránce jako dosti podobný dramatu o pěti jednáních a jehož zápletky jsou mnohem jednodušší, než je tomu u románů mladších (podobný názor vyslovil již Reitzenstein ve své studii *Hellenistische Wundererzählung*, 1906, str. 95 n.).

4. kapitola (149–180) se zabývá vznikem řeckého „ideál“ románu. Autor si nejdříve všímá hrdinů nejstarších románů a konstatuje, že to byly vždy osoby, které se v historii či mytologii nějak proslavily, podobně jako tomu bylo ve středověku. Hlavní pozornost je však v této kapitole věnována románu o Ninovi, z něhož se dochovaly tři papyrové zlomky, objevené v Egyptě. Zlomek A a B byl poprvé publikován U. Wilckenem v r. 1893 a zlomek C, objevený teprve v r. 1932, byl v definitivní podobě uveřejněn M. Norsovou v r. 1949. Na zadní straně (verso) fragmentu A byl napsán obchodní dokument datovaný rokem 101 n. l., což svědčí o tom, že recto papyru, jež obsahuje část zmíněného románu o Ninovi, musí být starší. Obvykle se však uvádí jako datum vzniku románu rok 100 n. l. Pokud jde

o pořadí, v jakém je třeba tyto fragmenty seřazovat, přiklání se P. k čtení BAC, tak jak to navrhla R. Jenišťová v Listech filologických 76, 1953.

Román o Ninovi, zvl. jeho zlomek A a B, bývá často srovnáván s Xenofontovou Kyrapaidei a již v r. 1902 ho francouzský vydavatel H. Weil nazval „La Ninopédie“. Že nejstarší antičtí romanopisci chtěli psát v duchu Xenofontově, na to poukazovali badatelé již před Rohdem, a tak P. zdůrazňuje jen to, že Xenofontovo jméno sloužilo jako „nom de plume“, pod nímž řada neznámých romanopisců vydávala svá díla. Pokud jde o otázku, proč byli lito „Xenofontové“ označováni jako „Xenofon Efeský“, „Antiochijský“, „Kyperský“, považuje P. za nejpravděpodobnější, že se tak označovali romanopisci sami, aby zdůraznili věrohodnost hrdinů svých románů, přitom však nepopírá teorii Lavagniniho, že tyto názvy pocházejí až od kompilátora Sudova lexikonu nebo od někoho jiného, kdo potřeboval ony Xenofonty odlišit. O autorovi románu o Ninovi P. soudí, že to byl nejspíše cizinec žijící nikoli v Sýrii, nýbrž v Egyptě (pro jeho syrský původ prý nejsou dostatečné důkazy a mohl být proklamován ze stejného důvodu jako tomu bylo u zmíněných již Xenofontů), a že psal více v řecké než semské literární tradici. K otázce ztotožnění autora románu o Ninovi s Xenofontem Antiochijským říká, že to není nepravděpodobné, avšak také ne prokazatelné; zajímavá je zmínka o konfrontaci nově objevených mozaik z Antiochie, jež zobrazují výjevy z románu o Ninovi (srov. zvl. str. 358 n., pozn. 18).

V úvodu k druhé části publikace zdůrazňuje autor především tyto body: a) „comic romances“ byly v antice psány méně často než „ideal romances“ b) obě skupiny románů jsou navzájem nepřibuzné, c) autoři prvního z obou typů románů byli vysoce vzdělaní lidé, jejichž lpění na náležitosti formální literatury vyžadovalo, aby psali — nebo to alespoň předstírali — s cílem satirickým nebo poučným. Jestliže v několika případech přece jen vyprávějí o prožitém dobrodružství, je toto vyprávění izolované a není podřízeno většímu celku.

Předmětem autorova zájmu v kap. 5. (str. 186–210) je Petronius a jeho Satyricon, dílo, které je do dnešní doby spojeno s celou řadou otazníků. Tak především není shody v tom, co je Satyricon z hlediska literární teorie. P. uvádí — a podrobuje kritice — různé starší názory, např. teorii, že jde o menippskou satiru (Rohde, Rübbeck, Schmid, Hirzel, Geffcken atd.), nebo o parodii na epiku (Klebs) či na řecký erotický román (Heinze, Schanz), nebo naopak, že jde o erotický román v jeho pozdější vývojové fázi (Mendell), že Satyricon lze přirovnat k burlesknímu mimu (Rosenblüth), anebo k plautovským prologům (Abbott). P. přiznává autorům těchto teorií jisté důležité postřehy, výtýká jim však, že neprávem přenášejí charakteristické rysy několika pasáží na celé Satyricon, a proto jejich názory odmítá. Zároveň se zřiká i své starší teorie, publikované v r. 1925, v níž bylo Satyricon spojováno s Milétskými povídkami. Podle jeho dnešního názoru je Satyricon burleskní román, nemající paralely v literatuře římské a pravděpodobně ani v literatuře řecké. Nevyvinul se z žádné známé starší formy, ani z krátké burlesky, jež byla oblíbena na scéně. Velký rozsah skladby — P. předpokládá, že originál obsahoval přinejmenším 800 stran osmerkového formátu v 16 knihách, přičemž mohly prý existovat i knihy další — má podle Perryho základní význam, pokud jde o *raison d'être* Petroniova románu, neboť právě v tomto rámci mohl dobře skrýt svoje umělecké výtvořky básnické, řečnické i své literární, sociální a filosofické kritiky. Petronius si zvolil literární formu, kterou se v očích současných literárních kritiků nejvíce pohrdalo, a učinil tak z důvodů ryze speciálních, především osobních (na dvoře žárlivého tyрана, jakým byl Nero, bylo příliš nebezpečné vynikat v umění či literatuře, jak o tom svědčí osud Lukanův a Senekův) — nešlo tedy o pouhou současnou literární módu.

Nejblíže k dílu Satyricon má podle P. arabská literární forma *maqāmāt*, a to jak pro celkovou orientaci díla, tak pro mnohé dílčí podobnosti formální i obsahové. Menippská satira, kterou W. Schmid srovnával s *maqāmāt* jen proto, že se v obou z nich mísí verše s prózou, liší se hluboce — jak P. uvádí — jak od spisu Satyricon, tak od *maqāmāt*, neboť ani jedno ani druhé není satira. P. si poněkud odporuje, když na jednom místě (str. 208) souhlasí s Schmidovým pojmáním míšení veršů a prózy jako orientálního importu, a o něco dále hovoří v tom smyslu, že střídání prózy a veršů je velmi těsně spjata s lidskou přirozenou povahou a patřilo od základu prostému lidu — v tomto případě se totiž Perryho tvrzení blíží teoriím i lidovým původu prosimetra (srov. k tomu naši stať ve SPFFBU E14 1969, str. 59 až 71).

Další, tj. 6. kapitola (str. 211–235), je nadepsána „Lukiánovy Metamorfósy“ a P. se v ní zabývá otázkou, kdo byl autorem ztracené řecké knihy, jež sloužila jako pramen pro Apuleiovy Metamorfósy a pro Lukianova Osla. Soudí, že Apuleiovy Metamorfósy byly odvozeny od ztracených Metamorfosů nezávisle jako jejich volné a rozšířené zpracování a Osle je pak

podle něho jen epitome ztraceného spisu, již popsal v 9. stol. Photios. P. odmítá názory, že autorem ztraceného spisu byl protagonista Lucius z Patrai, jenž o sobě hovoří se skutečným autorem, který není nikde jmenován, v první osobě a prohlašuje se za původce spisu. Z rukopisné tradice Lukianova spisu *Osel*, z jeho jazyka, detailního rozboru stylistického i z ironického humoru P. usuzuje, že autorem ztraceného originálu *Metamorfos* nebyl nikdo jiný než sám Lukianos, a to tím spíše, že je to jediný autor známý nám z 2. stol., jenž psal v humoristicko-satirickém duchu a byl přítom po stránce umělecké plně na výši. P. připomíná Photiovu zmínku o tom, že rukopis *Osla* se slovo od slova shoduje s oněmi původními *Metamorfosami*, a domnívá se, že je nanejvýš nepravděpodobné, aby takový autor, jako byl Lukianos, opisoval z cizího díla a výsledek prohlašoval za své dílo. Lukianovy *Metamorfosy* nebyly podle P. stejného charakteru, jako *Metamorfosy* Ovidiovy, nýbrž šlo o jednu „proměnu“, zabírající asi 50 teubnerských stran a skládající se ze 2 (maximálně 3) knih. Pokud jde o rozdíl v titulu, připomíná změnu, kterou prodělaly Apuleiovy *Metamorfosy* přejmenováním na *Zlatého Osla* a záměnu autora vysvětluje tím, že v rukopise, který udával jméno autora *Metamorfos* na začátku celého jeho díla, byly *Metamorfosy* poslední a pak následovala díla autorů jiných. Protože v *Metamorfosách* hovoří Lucius v první osobě, nepoznal opisovač, kde Lukianovo dílo končí, a mylně pokládal Lucia za prvního z dalších autorů. P. si uvědomuje, že jeho hypotéza spočívá na tom, že pokládá i samotného *Osla* za skutečný Lukianův výtvor, ačkoli o tom není dosud mezi badateli úplné shody, a proto věnuje značnou pozornost i této otázce. Jeho argumentace je obratná a poměrně přesvědčivá, místy však složitě otázky příliš zjednodušuje, takže se zdá, že v celé záležitosti nebylo ještě řečeno poslední slovo.

V závěrečné kapitole (kap. 7., str. 236–282) se autor publikace zamýšlí speciálně nad Apuleiovy *Metamorfosami*. Upozorňuje, že poslední, 11. kniha *Metamorfos*, tvoří uměleckou jednotu a není vnitřně spojena s ostatními částmi díla a konstatuje, že Apuleius přenesl do prózy umělecké hodnoty dramatické extenze a psychologické portréty, jež do té doby existovaly jen v poesii (Ovidiovy *Metamorfosy* a *Heroides*). Analyzuje tři příběhy z *Metamorfos* a ilustruje na nich ty rysy Apuleiova vypravěčského umění, jež jsou charakteristické pro jeho jedinečnou atmosféru tajemnosti a surrealismu, typickou zejména pro první tři knihy.

Dále následuje Appendix I (str. 285–293), věnovaný tzv. Pseudoklementskému románu, známému především z latinské verze, nazývané *Recognitions* (R) a pořízené Rufinem na konci 4. stol. n. l., a z řecké verze, označené *Homilii* (H). Společný pramen R i H byl datován O. Cullmannem do 2. stol. n. l., což P. přijímá.

Appendix II (str. 294–324) pojednává o latinském románu o Apolloniovi, králi tyrském. P. připouští, že autor románu mohl být přímo ovlivněn starší formou pseudoklementského vyprávění nebo pramenem, na němž bylo samo toto vyprávění založeno. Nesouhlasí však s Rohdem i jinými badateli, kteří latinský román o Apolloniovi, králi tyrském, považují za překlad, či volnou adaptaci řeckého románu. Spolu s Klebsem, Goepem aj. je přesvědčen, že jde o dílo latinského autora a odůvodňuje to tím, že materiál mohl být přejat jak z řecké, tak z římské literatury (tedy nejen z románu!) a že román je nutno označit jako *contaminatio*, což je jev mnohem častější v římské literatuře než v literatuře řecké. Nejstarší podobu románu klade P., především na základě numismatické terminologie, s jistotou do 3. stol. n. l.

Appendix III (str. 325–329) je věnován úvaze o převládající tendenci „komických“ románů vyprávět v první osobě.

Na str. 330–378 následují poznámky k jednotlivým kapitolám; str. 379–385 obsahuje bibliografické údaje, na str. 387–397 je obsah knihy s rekapitulací hlavních myšlenek, velmi prospěšná pomůcka pro snazší orientaci v knize. Konečně na str. 399–407 nacházíme jmenný a věcný rejstřík.

Perryho publikace představuje další krok v obohacení našich znalostí o antickém románu. Esejistický způsob psaní přibližuje čtenáři velmi dobře mnohdy obtížné otázky z teorie literatury a názornost je zvýšena tematickým dělením jednotlivých kapitol. Autorova dobrá erudice jak v klasikách, tak i ve středověké a moderní literatuře se projevuje častým srovnáváním románu antického s díly středověkými a moderními. Poněkud nevýhodné je snad to, že některé z přednášek, jež tvoří — jak již bylo řečeno — jádro publikace, byly zřejmě napsány již dříve, a tak je leckdy velká část především novější literatury zpracovávána až v poznámkách, zatím co starší literatura se objevuje v textu. Stává se, že se někdy teprve v poznámkách objevuje i řešení klíčových problémů, jež by měla být uvedena v textu (srov. např. kap. 3. pozn. 1 a 15, kde P. hovoří o svém stanovisku k chronologii románů).